

G A R I

Een volmaakt ondoorzichtige Latijnse naam was voor mij altijd die van het geslacht GARI Schuhmacher, 1817, in Nederland vertegenwoordigd door Gari fervensis (Gmelin, 1791). Ook in de, door mevr. M.C. Fehr - de Wal samengestelde lijst van de betekenissen der Latijnse namen in Entrop, 1e en 2e druk, staat achter deze naam vermeld "onbekend". Het leek onmogelijk uit te maken, uit welke taal of vanwaar het woord kon stammen.

Bij toeval kwam ik laatst de verklaring tegen, en wel in het uitstekende artikel van E. von Martens, Die Mollusken (Conchylien) und die übrigen wirbellosen Thiere in Rumpf's Raritätenskamer, opgenomen in het Rumphius Gedenkboek, Haarlem, 1902. De uiteenzetting van de auteur is zo duidelijk dat ik niet beter kan doen dan ze woordelijk te citeren: "III Tellina gari, Bia bocassan, fig. D., Psammotaea violacea (Lam.) Hanley, Rumphius' Tellina arenosa en Tellina picta = Tellina van de saus. Bocassan is eine zu R's Zeit in Niederländisch-Indien beliebte pikante Sauce, ähnlich dem heutigen Curry, zu welcher diese Muschel, zuweilen auch n^o I und VI als Ingredienzen kamen und welche R. hier ausführlich beschreibt, sie mit der Fisch-Sauce, garum, aus der Luxus-Zeit der alten Römer vergleichend. Tellina gari ist einfach Uebersetzung von Bia bocassan, Saucen-Muschel, und es war daher recht ungeschickt von Schumacher 1817, diese Genitiv-form Gari als Gattungsnamen für derartige Muschel aufzustellen." (p. 127).

Hier ziet men hoe een naar vorm en functie foutief gebruik een bekend woord onherkenbaar kan maken. In feite is garum - pikante vissaus een gangbare Latijnse term, die o.a. bij Plinius herhaaldelijk voorkomt. (Het schijnt een soort zwaar gezouten, gegiste en gezeefde "ketchup" van ansjovis, makreel, etc. geweest te zijn). Niemand

verwacht echter een 2o-naamvalsform als substantief, laat staan als eigennaam, te zien optreden; zo moest het verband garum - Gari wel zoek raken. Von Marten's critiek op deze benaming (die bovendien, grammaticaal gesproken, geen woordgeslacht heeft, wat weer moeilijkheden ten aanzien van de vorm van de soortnaam meebrengt) is dan ook geheel gerechtvaardigd. In een betekenislijst zou de verklaring noodzakelijkerwijze, hoe gek ook, moeten luiden: Gari = van de vissaus.

Rumphius' uiteenzettingen over de bereiding van "bocassen" zijn te vinden op pp. 146-147 van de eerste druk van 1705, aanwezig onder meer op U.B. Utrecht. De Indonesische schelpdieren-saus, waar zout, azijn, gember en kruiden aan te pas kwamen, is inderdaad te vergelijken met de pikante vissaus van de Romeinen. (Voor de moderne Westerse smaak lijken beide rijkelijk hartig). In elk geval, ook de taalkundige aanvechtbare geslachtsnaam Gari blijkt dus, indirect, tot de grote pionier Rumphius terug te gaan.

Mia I. Gerhardt